

Proteger ils bains culturals da l'Europa

2018 è l'Onn da l'ierta spiertala

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ **Ins enconuscha il «Heimatschutz», la «Proteziun da la patria», per franzos «Patrimoine suisse» (1). Il nr. 3/2016 da sia revista svizra «Heimatschutz/Patrimoine» entschaiva cun l'editorial dal secretari general Adrian Schmid, intitulà «Tot in Venedig».** Lez fa endament l'emprim quel roman da Thomas Mann (1875–1955) e sia versiun cinematografica tras Luchino Visconti (1906–1976): «Il film ha evocà ad uras mes interess per la 'Serenissima' e sia cultura da bajegiar. La citad da la laguna paja oz in aut pretsch per sia attractivitat. Tschientmillis turists flueschan (...) tras las giassas stretgas; enormas navs da cruschera bittan l'ancra sper la Piazza San Marco. Europa Nostra, federaziun europeica da las lias per la proteziun da la patria, ha fatg attent cun forza a la mort serpegianta da Vaniescha (...). La cumissiun da l'Uniun europeica (UE) ha decidì che 2018 duaja esser l'Onn europeic da l'ierta culturala. La Proteziun svizra da la patria pina gia quel eveniment» (p. 1). Ses president Philippe Biéler (Maracon/VD) punctuescha il privel climatic dubel per l'ierta culturala: «L'Unesco ha dà alarm la primavaira cun relevar che la midada da clima vegnia in dals privels ils pli gronds per blers lieus dal patrimoni mundial. Las temperaturas creschan, ils glatschers regressan, il nivel da la mar s'auza, eveniments meteorologics extraordinaris sa multiplitgeschan, las sitgiras extremas ubain las lungas periodas d'incendis da guaud, tut quai periclitgescha almain 31 lieus dal patrimoni natiral e cultural en 29 pajais (...). Insaquantas da las renumadas statuas sin l'insla da Pasca (Chile) pudessan sfundrar pervi da l'erosiun da la riva (...). I surprinda strusch che l'Unesco resguarda Vaniescha sco directamain smanatschada (...). L'Unesco ha relevà dacurt che lezza saja in dals lieus ils



pli periclitads dal patrimoni europeic. Il tenor Plácido Domingo, parsura d'Europa Nostra, di cleramain (...): Il squitsch enorm dal turissem, las navs gigantescas, ils chanals drajads adina pli profundamain, l'erosiun dal fund da la mar, l'impestaziun e la pestga industrial, tut quai smanatscha l'integritad e l'existenza da Vaniescha e da sia laguna (...).» (p. 5).

S'occupar da la midada climatica

Biéler admonescha: «Da december 2015 han ils stadis sa rimnads a Paris (...) cun la finamira ambiziusa da limitar il stgudament dal clima (...). Ussa ston ins propi realisar lezza finamira en Svizra, ma er en auters pajais, e quai cun vastas mesiras. Da quai eschan nus anc adina lunsch davent. Gist tut quels en Svizra che sa mussan uschè renitents areguard lur responsabladad per il clima attatgan adina dapli la proteziun dals monu-

ments e da la patria. Quai han mussà dacurt las debattas en il parlament. Cun la stgisa marscha da la midada sin il sectur da l'energia sa stentan lezs cunzunt da limitar mesiras a favur da la natira, la cuntrada, la fatscha dals vitgs ed ils monuments. Empè da s'occupar davaira cun ils problems da la midada climatica la nizegiam els per indeblir anc dapli la proteziun gia insufficienta da nossas ritgezassas natirals e spiertalas. Quai smanatscha nossa ierta anc dapli. Quai na dastga esser» (p. 5).

«La schientscha da far part d'ina cuminanza pli vasta»

Parsura Domingo (*Madrid 1941) declera «la forza miaivla da la cultura» (p. 7): «Nossa capabla e premurada secretaria generala Sneska Quaedflieg-Mihailovic s'occupa da las chaussas da mintgadi (...) cun l'agid dal president responsabel De-

nis de Kergorlay (...). Nus lain far respectar il moviment civic che crescha ad in crescer per l'ierta spiertala europeica (...) sinaquai che questa saja situada amez quellas aspiraziuns (...). Quai po gartegiar be cun la cultura, l'art e la musica. Nus stuain superar nossas differenzas cun mussar quai ch'ans unescha (...). Nossa ierta na munta betg noss passà, mabain noss avegnir (...). Grazia a las organisaziuns colliadas cun nus represchentain nus milliuns Europeans che s'engaschan per nossa ierta spiertala (...). Europa Nostra metta l'accent oz sin l'UE. Suenter onns da lavur stinada da lobi remartgain nus ch'ils organs da l'UE renconuschan blers pli cleramain l'importanza da l'ierta culturala. I'ns fa in grond plaschair che l'UE ha decidì dacurt da declerar 2018 Onn da l'ierta spiertala (...). Quai porscha in'ocasiun unica da far reviver il spiert europeic e la schien-

tscha da far part d'ina cuminanza pli vasta sin la basa da nossa istorgia culturala cuminaivla (...). Nus lavurain plinavant cun ONG da l'Europa centrala ed orientala, schebain che (...) lur autoritads refusan savens da dialogar cun la societad civila. Gist perquai stuain nus gidar quellas ONG che s'engaschan per l'ierta culturala en l'Europa centrala ed orientala» (p. 78).

Promover il respect per il relasch cultural

Il 30 d'avust 2016 ha la Cumissiun europeica publictà ina «proposta (...) davart in Onn europeic da l'ierta spiertala» (2). I suonda insaquantas lingias da sia p. 3: «Lez Onn duai gidar a promover l'importanza da l'ierta culturala europeica, element essenzial da la diversitad culturala e dal dialog tranter culturas (...). Quai munta mesiras a favur dal public e da la furmazion davart il relasch spiertal (...). Ins duai promover quest sco element impurtant per la rolla internaziunala da l'UE, e quai en plis programs davart las relaziuns exteriuras, er en il Proxim Orient. Promover il respect per quella ierta reagescha era cunter la destrucziun intenziunada da bains culturals en zonas da conflict. L'Onn europeic da l'ierta spiertala vegn a gidar burgais e burgais da l'Europa ad interpretar ensemen globalmain il passà per chapir meglier il preschent (...). En lez senn pon ins per exempel promover il turissem ecologic e la renovaziun da las citads.»

1. Secretariat svizzer: Villa Patumbah, Zollikerstr. 128, 8008 Turig; www.heimatschutz.ch. Secretariat grischun: Ludmila Seifert-Uherkovich, Lürliadstr. 39, 7000 Cuira, tel. 081 250 75 72.

2. Europäische Kommission. Vorschlag für einen Beschluss des Europäischen Parlaments und des Rates über ein Europäisches Jahr des Kulturerbes. Bruxelles, 30 d'avust 2016. 2016/0259 (COD).

L'Unesco ha dà alarm la primavaira cun relevar che la midada da clima vegnia in dals privels ils pli gronds per blers lieus dal patrimoni mundial.

so